

כ"ו קו"ט תלפ"ק

207

אצלנו ההכרה בחשיבות וגדלות עצמינו, כי חושבים אנחנו שהתורה והעבודה של מנהיגינו וחכמינו היא העושה רושם, אבל התורה והעבודה שלנו למה הוא נחשב.

התורה מן ארץ עזר בן אהרן הכהן (כה, יא)

לפי שהיו השבטים מבזים אותה, הראיתם בן פוטי זה שניחן אמו אמו עגלים לעבודה זרה, וישא שבט ישראל, לפיכך באו צריכים אחר אחר אהרן, עכ"ל. צריכים לתת למה היו השבטים מבזים אותה, ואין שנעצרה המגיפה תיכף וישתקטט מה שעשה. ועוד, מה שהיה חסות ביהסו את פנחס אחר אהרן, ופי לא ידעו השבטים שהוא נכד אהרן, ואף על פי כן ביזוהו על שהיה נכד של יתרו מצד אמו.

ע"פ (1)

והאמת היא להיפך ממש, כי כל החשיבות של מנהיגינו הוא רק מחמת הקדושה והכחות שלנו. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לב, א) על הפסוק (שמות לב, ז) 'וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך', שאמר ה' למשה רד מגדולתך, לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם. הרי שכל הגדולה של מנהיגינו, לא באה אלא בשבילנו ובעבורנו.

וידבר משה אל ה' לאמר. יפקד ה' אלהי הרוחת לכל בשר איש על העדה. וגו' ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה (כו, טו-יז). וידבר ה' אל משה לאמר. צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי (פח, א-ב). פירש רש"י: אמר לו הקב"ה,

ונראה, שזה בעצמו היה הנסיון של בני ישראל בשעה שעלה משה למרום. כי רצה השי"ת שיכירו בני ישראל את יקר ערך נשמתם, חשיבות לימוד תורתם, כח תפילתם ועבודתם וקיום מצותם, אבל ידע השי"ת שקשה לבני ישראל להכיר חשיבות עצמם כל זמן שהם בנוכחות משה רבינו, כי כל זמן שהם בנוכחותו, טרודים הם בהבטתם על מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולתו, ואין להם היכולת לראות חשיבות עצמם, כי רואים את עצמם כחגבים נגד גדולת וקדושת משה רבינו. על כן בעלות משה למרום, הרשה השי"ת להשטן להראות את בני ישראל איזה דמיון, שידמה להם כאילו מת משה. כי רצה השי"ת לראות אם ינצלו בני ישראל את ההזדמנות בהעדר משה, להכיר את חשיבות עצמם ויקר ערך עבודתם. אמנם לא עמדו ישראל בנסיון, ובמקום להכיר חשיבות עצמם, חיפשו למצוא גדולת במנהיג אחר ונכשלו בצגל.

עד שאתה מצויני על בני, צוה את בני עלי, עכ"ל. צריכים להבין, וכי לא שאל משה כהוגן לבקש מהשי"ת שימנה מנהיג על העדה. ועוד, מה הביאור ב'צוה את בני עלי', וכי צריך השי"ת שאנחנו נטפל בו, כמו שאנו צריכים שהוא יטפל בנו.

שרויים אנחנו כעת בשלשת השבועות של אבילות על חורבן בתי מקדשנו, וצריכים אנו לדעת מה מוטל עלינו לעשות כדי לזכות שיחזור ויבנה במהרה בימינו.

ואפשר לומר, דהנה אחת מן המעלות הכי חשובות של כלל ישראל, היא מה שבכל הדורות עקבנו אחרי מנהיגינו באמונה שלימה ובביטול דעתינו לחכמתם ולהדרכתם. וכל התורה שבעל פה מיוסדת ומבוססת על אמונת חכמים שלנו. אבל צריכים אנו לדעת, שמעלתנו זו החשובה מעל כל ערך, גורמת גם לחסרון גדול. כי מאחר שנתרגלנו להביט ולהתרכז על גדלות וחשיבות מנהיגינו, ממילא נתמעט

על כן כשבישר ה' למשה שהגיע זמנו למות, נתירא משה ודאג שלא יחזור בני ישראל לטעות בעבודה זרה כבראשונה, בהעדר מנהיגם. על כן ביקש מהשי"ת שיפקוד איש על העדה, ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם

(1)

רעה. ועל זה השיבו השי"ת, 'עד שאתה מצויני על בני' - למנות עליהם מנהיג, כדי ששימו כל מבטם על חשיבות מנהיגם, ולא יטעו אחר עבודה זרה. במקום זה 'צוה את בני עלי' - למדם להכיר את חשיבות עצמם מצד חלק האלקי השוכן בתוכם, ושוב לא תצטרך לדאוג עבורם, כי לא יחפשו חשיבות מחוץ לעצמם, כי יהיה כל מבטם על ערך יקר נשמתם וגודל חשיבות עצמם.

והדרך לחנכם בענין זה הוא על ידי מצות קרבן תמיד, כי תלמד להם ש'לחמי וריח ניחחתי, איננו רק מן העבודה של גדולי עולם, אלא מקרבן התמידי והמסירות נפש היום יומית של צנבור הפשוטי עם, ומזה יבינו גודל ערכם וחשיבות נשמתם.

והנה הקשה השפת אמת, למה באמת לא הגיבור משה ואהרן ושאר מנהיגי ישראל, בראותם מעשה זמרי, ועוד הקשה, הרי אמרו חז"ל (זבחים קא, ב) לא נתכהן פנחס עד שהרג זמרי, ולמה באמת לא נתכהן ביחד עם שאר משפחתו. ומתוך, שסיבב השי"ת

שיהיה כן, כדי להראות לבני ישראל כמו של יהודי פשוט. שגם ליהודי פשוט יש את הכח לעצור מגפה ולכפר על בני ישראל. ואילו היו מגיבים מנהיגי ישראל, או אילו היה פנחס כהן, לא היה נלמד כחו של יהודי פשוט ממעשה זה.

ולפי דבריו הקדושים נראה לי לומר, שבאמת לא כיוונו השבטים לבזות את פנחס, אלא אדרכה נתפעלו מגבורתו, ונשאו קל וחומר בעצמם באמרם 'הראיתם בן פוטי זה' שהוא

גרוע מיהודי פשוט, שהרי פיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, ואף על פי כן לא נמנע מלהרוג שבט נשיא בישראל כדי לכפר על בני ישראל. אנן שהננו יהודים פשוטים, מה נענה אבתריה. בודאי צריכים אנו ללמוד ממנו, עד היכן כחו של יהודי פשוט. והנה אף שלא כיוונו לבזותו, מכל מקום מה שנתחסו אליו כבן פוטי, היה פחיתות בכבודו של פנחס, על כן בא הכתוב ויחסו אחר אהרן.

ונראה עוד, שכמו שמצינו בבחינת 'נפש', שכה המנהיגים שלנו תלוי במה שאנחנו פשוטי עם מכירים כנחותינו, כמו כן בבחינת 'עולם' שהוא ענין מקום, תלויה קדושת בית המקדש שהוא המנהיג בבחינת מקום, במה שאנו מכירים קדושת בתינו הפרטים. כי כל בית פרטי של ישראל, צריך להיות משכן להשראת השכינה. ועל כן, כל

זמן שאנו נזהרים לשמור על קדושת בחינו לבל יכנס לתוכם שום דבר שאין מתאים לקדושת בית ישראל, אזי שורה חשכינה בבחינו, ועל ידי זה תהיה קדושה בבית המקדש. כי כאמור, הבית המקדש, כמו המנהיגים שלנו, שואכים כל קדושתם מאיתנו פשוטי העם.

על כן בימים אלו, שאנו נכספים לביאת משיח מלכנו ומנהיגנו, ואנו מצפים

לבנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו, צריכים אנו לדעת ששניהם תלויים בנו, אם גשתדל להכיר יקר ערך נשמתנו הטהורה, ואם נכיר קדושת בתינו הפרטיים. ויהי רצון שעל ידי הכרת קדושת נשמתנו, נזכה בקרוב לביאת משיח מלכנו ומנהיגנו, ועל ידי הערכת קדושת בתינו נזכה בקרוב לבנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן.

2
me

2

לכן אמור הנני גותן לו את בריתי שלום. — ואיתא שה' אמר על פנחס בדין הוא שיטול שכרו, שמסר נפשו לקדש השם. וראיתי על זה בספר אחד שמדייק בלשון בדין הוא שיטול שכרו, והלא אמרו במקומות הרבה שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ויליף לה, מאשר אנכי מצוה היום, היום לעשותם וזמחר לקבל שכרם, וא"כ מה דין הוא שיטול שכרו. וכדי

(3)
ע"ק' 5
ע"כ'

לתרץ קושיא זו יש להבין תחלה מדוע באמת אין שכר מצוות בעולם הזה, והלא מקרא מפורש הוא ביומו תתן שכרו וגו', ומלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, והקב"ה מקיים בעצמו כל התורה, כמובא במקומות רבים, ולמה לא יהיה דיננו כדין שכיר יום, המקבל שכרו לאלתר, וכן גם יהיה שכר מצוה בהאי עלמא. ויש בענין זה תירוצים הרבה. והנראה לעינינו, שבאמת לטובתנו הוא שאין תשלום שכר מצוות בעולם הזה. כי לכל אדם יש חשבון עם כביכול, והפנקס פתוח והיד כותבת מצוות ועבירות שבידו. וכאשר יבוא יום הדין וחשב עם קונהו את חשבון זכותיו וחובותיו, כגון בראש השנה שהעולם כולו עומד למשפט, או בכל יום ויום, לפי ר' יוסי דאדם גידון בכל יום, ואיך יזכה אדם בדינו אם לא שזכותיו מרובין על חובותיו, ומכריעין את דינו לכף זכות. אבל אם יקבל שכר מצוה בהאי עלמא, ועל כל מצוה שהוא עושה יבוא על שכרו מיד, נמצא שבעת החשבון ינכו לו את הזכויות שכבר קבל עליהן שכר, וחי' לא ישארן בידו די זכויות להכריע את כף המאזנים. אבל חשבון זה נכון רק אצל שאר אדם, מה שאין כן פנחס שעליו נאמר שפרחה נשמתו ובהא בקרבו נשמת אליהו, והיה במלאך אלקים נקי וזך מכל חטא ועון, ולא שייך החשש שמא ירבו חובותיו על זכויות, כי בהיותו במעלת המלאכים לא יכול לחטוא כלל ועיקר. ולפי זה אתי שפיר שבדין הוא שיטול שכרו, עפ"י הדין של שכיר יום שנאמר בו ביומו תתן שכרו.

ב
4
6
2

(4)
ע"כ' / ע"כ'
ע"כ'

אשר קינא לאלוקיו

"תחת אשר קינא לאלוקיו וכפר על בני ישראל" (פרק כ"ה פסוק י"ג). ראיתי מקשים מדוע התורה כאן משתמשת בלשון "אלוקיו" לכאורה יותר היה ראו לכתוב בסתמא "תחת אשר קינא לאלוקים או להשם. ומה זה היחוד כאן שהתורה מיחסת הקב"ה לו במיוחד בלשון פרטי דהיינו "אלוקיו"?

והשבני בדרך אפשר שכבר הבאנו מספר טעם ודעת לעורך שהרבה מישראל ידעו והבינו מה שהבין פנחס דמעשה זמרי ומעשה מתואב וכדאי וראוי למחות עליהם, ואם כן מה נשתנה פנחס ואיך זכה למה שזכה.

ידועה קושיית התבונת שור איך בחנוכה מבקשים שיעשה הקב"ה נסים לנו כמו שעשה לאבותינו, הלא ידוע שאין מבקשים על מעשה נסים, ורבו התירוצים בזה, והבאנו תירוץ בהלכות חנוכה לקושיא זו, ועל ידו יתיישב עוד קושיא שמקשים בהלכות חנוכה, מה נשתנה חנוכה שתקנו חכמים הרבה דרגות לקיים את המצוה דהיינו עיקר המצוה והמהדרין והמהדרין מן המהדרין. וכן תיקנו מפני החשד וגם כן תיקנו שהרואה ישתתף במצוה, וכיארנו דבר זה על פי דברי האדמו"ר מסטאמר זצ"ל

שחילוק גדול יש בין נס חנוכה לשאר הנסים כי אחרי נצחון המלחמה כאשר הלכו לבית המקדש לחנכו באמת היו יכולים להדליק בשמן טמא כקוגשיית הפני יהושע שטומאה הותרה בציבור, אך הקב"ה עשה נס כדי שיוכלו לקיים את המצוה בהידור, ואם היינו חוזרים לאותו הדור ומבקשים מאנשים איזה שמחה הם מרגישים מנס זה שהשחמונאים יכלו לחנך את המשכן בשמן טהור, הלא דבר פשוט שתלוי את מי שואלים כי מי שהוא איש רוחני מרגיש שמחה גדולה, ולפי ירידת המדרגות כן גם כן תירד השמחה של הנס, וממילא אומר האדמו"ר לכך תיקנו חז"ל דרגות שונות כי המהדר אחר המצוה רואה מצוה אחרת מהמהדר מן המהדר גם כן, הכל לפי מדרגת האדם שואף הרגש שונה מהנס. ועל בני יתורצו גם כן קושיית התבואות שור שבמה דברים אמורים שאין מבקשים על מעשה נסים היינו נס לצורך גשמיות, אבל לצורך רוחניות יכולים לבקש. כמו כן כאן בעניינו כאשר ראו כל העדה מה שעשה זמרי הרבה ידעו שטעות גדולה נעשית עכשיו על ידי נשיא שבט מישראל, ואולם הכל תלוי בדרגת הרואה כמה זה השפיע עליו לקום ולילך ולעשות. ופנחס שראה אותו דבר שראו העדה אבל מתוך קרבתו לאלוקים לא יכל לסבול עמד ולחם, ולכן התורה מכרזת עליו "תחת אשר קינא לאלוקיו" דהיינו הקשר הפרטי שהיה לו עם הקב"ה גרם לו "ויכפר על בני ישראל".

4
4
6
2

(3)

איש אשר רוח בו (6) ^{למלך} ¹² ^{70/11}

וַיֹּאמֶר ד' אֵל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רֹוח בּוֹ וְגו' (במדבר כז יח).
יהושע בן נון נבחר להיות מנהיגם של ישראל במקומו של משה רבינו ולהכניסם לארץ, אע"פ שהיו בישראל גדולים יותר מיהושע, שהרי יהושע נמנה חמישי במנין המרגלים (שם יג ח), וכלב נמנה לפניו, ועל"ש ברמב"ן (שם ז) שסדר מנין המרגלים הוא לפי מעלתם, וא"כ כלב היה גדול מיהושע.

ובבעל הטורים (שם ג) פירש את הכתוב "ראשי בני ישראל המה", שכל המרגלים היו שרי חמישים כמנין "המה", וא"כ היו עוד אלפים רבים של שרי מאות ושרי אלפים שהיו גדולים מיהושע, ואעפ"כ לא נבחר להיות מנהיג ישראל אלא יהושע.

ואכן, הכתוב פירש את מעלת יהושע, "איש אשר רוח בו", וכנראה שבמעלה מיוחדת זו היה יהושע הגדול שבכלל ישראל, ומשום מעלה זו זכה להבחר למנהיג ישראל. [ובתז"ל מצינו טעם נוסף לבחירת יהושע, משום ששימש את משה רבינו ע"ה, [ונתבארו הדברים במאמר סא], אך ודאי אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואף משום המעלה של "איש אשר רוח בו" נבחר יהושע].

ובספורנו פירש: "איש אשר רוח בו" בענין אחר, וז"ל: "מוכן לקבל אור פני מלך חיים, כענין "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (שמות לא ו). והנה מדברי הספורנו נתגלה לנו סוד הדבר מהי מעלה זו של "חכם לב", שמבואר בכתוב שצריך שיקנה אותה האדם בעצמו קודם שיתן לו הקב"ה חכמה, וכמש"כ "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה".

ומדברי הספורנו למדנו, כי "חכם לב" ענינו, מי שמוכן לקבל אור פני מלך חיים, ור"ל מי שאינו מסתפק במה שיש לו, אלא כל כולו מבקש ושואף להתעלות יותר ויותר, זהו "חכם לב" אשר זוכה שיתן ד' חכמה בלבו. וזו היתה מעלתו הגדולה של יהושע, אשר בזה היה מיוחד יותר משאר בני דורו, כי לבקשת החכמה שלו לא היה שיעור.

ואכן מצינו ביהושע, שבשעה שעלה משה למרום המתין לו יהושע למרגלות הד סיני ארבעים יום (רש"י שמות כד יג), וכל כך למה. ונראה שהוא כדי שמיד עם רדת משה רבו מן ההר יוכל לשמשו וללמוד ממנו, ומשום כך עזב יהושע את ביתו ואת כלל ישראל, והמתין מ' יום למרגלות ההר, והכל כדי לזכות לשמש את משה כמה רגעים נוספים, כשיעור הליכה מהר סיני עד למחנה ישראל, כה גדולה היתה מידת בקשת החכמה של יהושע. [ונתבאר ענין זה בהרחבה במאמר נט].

[ומצינו גם במעשים טובים שצריך האדם לשאוף ללא גבול, וכמו שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה פכ"ה): "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב", חייב זה נאמר לכל אדם, ואפילו הוא רחוק מאד ממעשי האבות, מכל מקום צריך ששאיפתו תהא להגיע למעשי האבות, ואז הוא זוכה להתעלות כפי ערכו].

ועומק הענין הוא, שאת בית הקיבול לחכמה, דהיינו בקשת החכמה, על האדם להכין בעצמו, ורק אז הקב"ה ממלאו, וכמו שנאמר: "הרחב פיך ואמלאהו" (תהלים פא יא), ופירש"י ובאבן עזרא: "הרחב פיך ושאל ככל שתוכל, ואמלאהו". "הרחבת הפה", שהיא יצירת בית הקיבול, מוטלת על האדם עצמו.

וזה כל עבודת האדם, להכין את הבית קיבול לחכמה. וגם עבודת המדות היא בכלל ההכנה לחכמה, שהרי אחז"ל (פסחים סו ב): "כל המתיהר אם חכם הוא חכמתו מסתלקת, כל הכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת", בהסרון טוהר המדות אין האדם ראוי להיות "בית קיבול" לחכמה, וממילא חכמתו מסתלקת.

ומעין דבר זה שאת בית הקיבול צריך האדם להכין בעצמו מצאנו בנס השמן אצל אלישע, שהיתה האשה צריכה להכין כלים כאשר תוכל (מלכים ב ד ג), ורק אז נעשה לה נס ונתמלאו, וכשאמר הנער שאין עוד כלי, "ויעמוד השמן" (שם ו), כי אין הנס נעשה לאדם אלא כשהכין כלים לקבלו. וכן הוא בהשפעת החכמה על האדם, שאת "בית הקיבול" שלו לקבלת החכמה צריך האדם בעצמו להכשיר, וה"בית קיבול" הוא "בקשת החכמה" - "חכם לב", וע"י זה הוא זוכה לשפע רב לאין שיעור.

יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר
איש על העדה, אשר יצא לפנייהם
ואשר יבא לפנייהם (כו טז)

נראה לפרש בס"ד על פי מה שכתוב (מלכים ב ד ט) הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד. והקשו בגמ' (ברכות יז:) מנא ידעה, וראיתי בספר אך פרי תבואה שכתב דבר נכון, שכל דבר שבקדושה עושה רושם בלב ולא ימוש מזכרונו, וכמו פן אם אדם רואה צורת צדיק נחרת זכרונו במחשבתו, וע"י זה מתעורר ללכת בדרכיו.

וזהו שאמרה, הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, והפסוק מפרש מנא ידעה, ומכיון שהוא עובר עלינו תמיד, מכיון שצורתו היא תמיד לנגד עינינו. עכדפח"ח.

ובזה יתבאר גם הפסוק שלפנינו, שמשה רבינו התפלל שה' יפקוד איש על העדה אשר בכל עת לא ימוש זכרונו מנגד עיניהם, והיינו דכתיב אשר יצא לפנייהם ואשר יבא לפנייהם, וזהו שאמרו רז"ל (בספרי) אשר יוציאם בזכויותיו ואשר יביאם בזכויותיו, שעל ידי שיראוהו עוסק תמיד במצוות ובמעשים טובים לא ימוש זכרון דברים אלה ממהם תמיד. (ערוגת הבושם)

716
השנים
(5)

66

21

28

31

36

4

נוצר תאנה יאכל פריה

מדוע ביקש משה שבניו יתמנו תחתיו להנהיג את ישראל?

מה היתה מעלתו של יהושע על בניו של משה?

313
273
6

"וידבר משה אל ה' לאמר. יפקד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה. אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם וגו'... ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וגו'"
(במדבר כו, טו-יח)

"מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן, אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה נוצר תאנה יאכל פריה... יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך. הוא היה מסדר את הספסלים והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כחו כדאי הוא שימשש את ישראל"
(במדבר רבה פ' כא אות יד)

ולבד זאת, הלא משה רבינו עצמו לא אבה ליטול את עול ההנהגה של עם ישראל, וכפי שאמר (שמות ג, יא): "מי אנכי כי אלך אל פרעה... שלח נא ביד תשלח" (שם ד, יג), ואף לאחר שקיבל על עצמו גזירתו של מקום, פנה אל הקב"ה ואמר (במדבר יא, יא): לפמה הרעת לעבדך... לשום את משא כל העם הזה עלי, ואף לעם ישראל אמר (דברים א, יג): "איכה אשא לבדי טרחה ומשאכם וקייבכם", אם כן, אפילו היו בניו ראויים להנהגת כלל ישראל, מדוע טרח וביקש עול הנהגת עם ישראל לבניו?

פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה

בדי ליישב תמיהות אלו, יש להקדים את דברי הגמרא בסנהדרין (ח ע"א) בהם עמדו חז"ל על שינוי הלשון בין ציוויו של משה ליהושע על הנהגת העם, ובין ציוויו של הקב"ה ליהושע, שמשה אמר ליהושע (דברים לא, ט): "כי אתה תבוא את העם הזה אל הארץ וגו'", שמשמעו שיהושע יבוא עם העם, כאחד מהם, ואילו הקב"ה אמר לו (שם כג): "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ וגו'", שמשמעו שהוא ינהיגם להביאם אל הארץ. ופירשו חז"ל שם, שמשה היה סבור שיהושע ינהיג את העם יחד עם הזקנים, ואילו הקב"ה אמר ליהושע שהוא לבדו יביאם - "טול מקל ורחך על קדקדם, דַּבֵּר (מנהיג) אחד לדור ואין שני דַּבְרִין לדור."

מדברני חז"ל אלו עולה, שכאשר ראה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות את אביהן, הבין שזו השעה לבקש גם עבור עצמו וביקש שבניו ינחלו אותו בהנהגת עם ישראל. וביארו זאת מפרשי המדרש (פירוש מהר"ז למדרש שם, וכעין זה גם בחידושי הד"ל שם), שמשראה משה שבנות צלפחד יורשות את אביהן, על אף שאינן ראויות לנחלה כבנים, ביקש אף הוא שבניו יכנסו תחתיו, על אף שלא הגיעו לאותה דרגה רוחנית נשגבה הנצרכת לנושאי כתר ההנהגה של כלל ישראל.

והדברים תמוהים לכאורה, וכי יעלה על הדעת להשוות את ירושת נחלתו של צלפחד שאינה אלא ירושת נחלה, לנחשת ההנהגה של כלל ישראל, שרק יחידי טגולה יכולים לזכות לכותרה? וכי יתכן שיבקש משה רבינו למנות לעם ישראל מנהיג שאינו ראוי לכך? זאת ועוד, הרי משה רבינו עצמו ביקש: "יפקד ה' א-להי הרוחות לכל בשר איש על העדה, אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם וגו'", ופירש רש"י: "מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, אשר יוציאם [למלחמה] בזכותו, ואשר יביאם [מן המלחמה] בזכותו, ואם כן ממה נפשך, אם נמצאו בבניו מעלות אלו, מדוע הזקק ללמוד את זכות ירושתם מבנות צלפחד, ואם לא היו בהם מעלות אלו, נמצאו בקשותיו סותרות זו את זו?"

5

הרי השעה שאתבע צרכי

מעתה יתבארו אף תחילת דבריו של משד רבינו המובאים במדרש - "הרי השעה שאתבע בה צרכי... בדין הוא שיירשו בני את כבודי", ולכאורה דברים אלו מפליאים עד מאד, שכן משה הנהיג את ישראל במסירות עצומה, כאשר ישא האומן את היונק⁶, ללא כל מחשבה על תועלתו האישית, עד כדי כך שלא נטל מאחרים אפילו את מה שהיה ראוי לו ליטול⁷, וכי יעלה על הדעת, שיבוא לתבוע את צרכיו בהורשת כבודו לבניו, דבר שכל כך נזהר בו במשך כל תקופת הנהגתו?

יתר על כן, מהו ענין זה של "ירשו בני את כבודי", הלא משה רבינו היה "ענו מאד מכל האדם אשר על פני הארמה"⁸, והלא פשטו שלא דרש כבוד לו ולבני ביתו?

אכן, לפי האמור מתבאר, שבבקשתו של משה רבינו לא היתה - חלילה - שום

בקשת כבוד עצמי בעבורו ובעבור בני ביתו, אלא הכוונה היא ל"כבוד" במונח של גדלות הנפש ורוממות ההנהגה⁹, ועל כך אמר משה כי בדין הוא שבניו הם אשר יירשו את מעלתו הרוחנית וינהיגו את ישראל, ואלו הם "צרכיו" של משה רבינו ואלו רצונותיו, שאופן ההנהגה ימשך כפי שהיה - לטובת העם.

וכן מבואר ממה שאמרו חז"ל (ספרי במדבר פיסקא קלח) על בקשתו של משה (במדבר כו, טו): "וידבר משה אל ה' לאמר" - להודיע שבחן של צדיקים, שכשהם נפטרים מן העולם מניחים עצמן ועוסקין בצורך ציבור. נמצא, שבקשתו של משה לא היתה לצורך עצמו - חלילה - כי אם לצורך הכלל.

נוצר תאנה יאכל פריה

בדרך זו יש לבאר גם את המשך דברי המדרש: "אמר לו הקב"ה 'נוצר תאנה יאכל פריה', יהושע הרבה שרתך... כדאי הוא שישמש את ישראל". מהותו של שירות זה ששירת יהושע את משה, מובנת על פי דברי הפנים יפות (במדבר כו, יח) שפירש את הכתוב (שמות לג, יא): "ומשרתו יהושע בן נון נער לא

ימיש מתוך האהלי", "שהקטין את עצמו ולא לימד לאחרים להשפיעם מתורתו, אלא לא מש מתוך האוהל לקבל הכל ממשה".

על פי דברים אלו, יש להבין את תשובת הקב"ה למשה: "כדאי הוא שישמש את

נמצא, שאף שלמעשה הנהיג יהושע את העם כעין הנהגתו של משה - בהנהגת יחיד, וכפי שצויה אותו ה' מכל מקום סבור היה משה רבינו שעל יהושע להנהיג את העם יחד עם הזקנים, שהרי יהושע לא היה שווה אל משה במדרגות החכמה והנבואה, וכמאמר חז"ל (ב"ב עה ע"א): "פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה"⁴.

בדין הוא שירשו בני את כבודי

לפי זה ניתן לבאר את בקשתו של משה למנות את בניו תחתיו, שהרי פשוט

וברור שכוונת משה לא היתה אלא לצורך העם, ועיקר בקשתו היתה שיתמנה תחתיו מנהיג השווה לו במעלת ההנהגה, שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו, ואשר יוציאם ויביאם בזכויותיו, ואילו נמצא איש אשר כזה, ודאי שהיה משה חפץ במינויו, יותר מאשר במינוי בניו.

אולם נראה לומר שבקשה נוספת היתה לו, שאם לא ימצא מנהיג בעל מעלה כמותו הראוי כמוהו להנהגה, הואיל ואף יהושע לא היה שווה לו במעלה, יתמנו בניו גרשום ואליעזר - תחתיו, להנהיג את העם. ובביאור כוונתו נראה, שסבר שהואיל ודרך הבנים לאצור בקרבם ממידות נפשו של אביהם ומתכונותיו, לפיכך יהיו קרובים יותר למעלת ההנהגה של משה רבינו את העם, וימשיכו את אופן הנהגתו ומהלכו בהנהגת העם⁵.

נראה אם כן שזהו ביאור דברי חז"ל המובאים לעיל, שירות בניו של משה רבינו קשורה לירושת בנות צלפחד: "אם הבנות יורשות, בדין הוא שירשו בני את כבודי", היינו שכשם שבת אינה יורשת את אביה במקום שיש בן, ואף על פי כן יורשת אותו במקום שאין בן, כך גם בהנהגת העם אם יימצא מנהיג השווה במעלתו למשה רבינו ודאי שלא יירשדו בניו, ומכל מקום אם לא יימצא מנהיג כזה, בדין הוא שיירשדו בניו, בהם נטועות תכונות נפשו

של משה רבינו, אף על פי שלא היו בהם כל אותן המעלות שביקש משה למצוא במי שיבוא תחתיו.

וכיון שכוונת משה היתה לתועלת הכלל, שוב אין מקום לתמיהה מדוע ביקש להטיל על בניו את אותו משא כבד שנשא הוא - שהרי צורך הציבור הוא, שדרך

7

1
6
11
16
4
26
31
36
41
46

6

16

24

31

36

41

46

6

ישראל, היינו שתלמיד המתבטל לרבו בכל ליבו ובכל נפשו, קולט מתכונותיו וממעלותיו של רבו יותר מן התכונות שיוורש הבן מאביו, ואשר על כן, מאחר שלא נמצא מנהיג השווה למשה רבינו במעלה, הרי יהושע - ששירת את משה הרבה - הוא זה הראוי לרשתו, לפי שיש בו את מעלת תכונותיו של משה רבינו, יותר מבניו¹⁰.

6

8

ולא זו בלבד שזכה יהושע - בגלל התבטלותו זו - לקבל ולקלוט ממשה רבינו את תכונות נפשו ומעלותיו, אלא שבכך שעשה את עצמו כלי קיבול לתורת רבו, זכה אף שמשה יעניק לו מחכמתו בעין יפה¹¹, וכפי שדרשו חז"ל על הכתוב (במדבר כו, כג): "ויסמך את ידיו עליו", ש"עשאו ככלי מלא וגדוש, ומלאו חכמתו בעין יפה" (עין רש"י שם ע"פ ספרי במדבר פסקא קמא).

11

16

9

ויסמך את ידיו עליו (כו, כג).

וכרש"י "בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטווה, שהקב"ה אמר לו וסמכת את ירך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה", ובפשוטו הכונה שהסמיכה ביד אחת אינה כי אם מתנה מועטת, שיושפע עליו מקצת מחכמת רבו, ומשה בעין יפה סמך את תלמידו ועשה בשתי ידיו, וכסמיכה שהיא בכל כחו, והיינו שרצה להעניק לו את כל חכמתו כפי יכלתו של יהושע לקלוט, שיהיה ככלי מלא וגדוש.

1

6

מס' 1031

ואמרת עוד לפרש בזה, כי הנה ידוע בשם רבנו הגדול הגר"א זצוק"ל שהקפיד מאד שלא לברך בברכת הכהנים איש את רעהו בסמיכת שתי ידים, שנראה בזה כנושא את כפיו, ואסור לזר לישא את כפיו, והרי לגו מזה כי עיקר צורתה של ברכת כהנים בנשיאת כפים היא, והנה הרמב"ם פסק (פט"ו מהל' תפילה ה"ז) כי אף הכהן שאינו חכם ומדקדק במצות או שהיו הכריות מרננים אחריו נושא את כפיו, ומועלת ברכתו בברכת כל אחיו הכהנים, ופירש הטעם בזה שאין קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בהקב"ה, שהוא ברחמיו מכרך את ישראל כחפצו, והכהנים יעשו מצותן שנצטוו בה.

11

ומבואר בזה כי סגולתה המיוחדת של ברכת הכהנים בהיותה ברכת הקב"ה, ועל ידה ובסבתה יכרך הקב"ה את עמו ממקור הברכה, ונבאה שזהו שבקש משה לרמוז בסמכו שתי ידיו על יהושע, שאין ההשפעה בכחו כי אם מהש"ת שהוא יתן לאדם דעת ותבונה, ומשה שזכה למעלת

16

הלהונה בהיותו משמש ככהן בשכע"ת, ימי המלואים, הורה בסמיכתו זו שאינו רואה עצמו כי אם שלוחא דרחמנא להעביר הברכה וההשפעה לתלמידו, ולכן סמך עליו שתי ידיו בברכת כהנים.

11

7